

Nr 19.

Bevillningsutskottets betänkande i anledning av väckt motion om skattefrihet för partiellt arbetsföra för belopp, varmed utbildningsbidrag utgår.

(2:a avd.)

I en inom riksdagen väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, II: 424, av herrar *Rimmerfors* och *Strandh* har hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om prövning huruvida skattefrihet kan tillerkännas partiellt arbetsföra för det belopp, varmed utbildningsbidrag utgår».

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för det i motionen framförda yrkandet, får utskottet, i den mån redogörelse härför ej lämnas i det följande, hänvisa till motionen.

Arbetsmarknadsstyrelsens utbildningsverksamhet beträffande partiellt arbetsföra omfattar dels s. k. civilskadade och dels i militärtjänst skadade. Utbildningen äger rum vid ordinarie skolor och utbildningsanstalter, vid under överstyrelsens för yrkesutbildning tillsyn stående yrkesutbildningskurser för arbetslösa samt vid av överstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen i samråd särskilt anordnade kurser. Det bidragssystem, som f. n. tillämpas för båda kategorierna utbildningssökande, grundar sig på bestämmelser i militärsättningsförordningen och om familjebidrag vid militärtjänstgöring.

Därjämte finnes bestämmelser om yrkesutbildningskurser för arbetslösa. Kurserna står under tillsyn av överstyrelsen för yrkesutbildning och kan anordnas av denna, av kommun eller huvudman för central verkstads-skola. Utbildningsformerna är nybörjarkurs, fortbildningskurs och omskolningskurs. För tillträde till utbildningskurs fordras bl. a. att vederbörande är anmäld dels som arbetssökande hos arbetsförmedling och dels hos arbetslöshetsnämnd. Vissa åldersgränser gäller för intagning i de olika kurserna. Kursverksamheten har haft obetydlig omfattning under senare år.

Slutligen finnes bestämmelse om särskilda omskolningskurser för friställd arbetskraft. Omskolningskurserna anordnas av överstyrelsen för yrkesutbildning i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen. Berättigade att delta i kurserna är dels friställda byggnadsarbetare och dels annan

friställd arbetskraft, som lämpar sig för anställning inom verkstads- och därmed jämförlig industri.

Beträffande förenämnda ekonomiska förmåner under utbildningen kan man skilja på två olika principer. Beträffande friställda bygger man på öppna marknadens löner inom ett yrkesområde. Härtill kommer i vissa fall ett fixerat bostadsbidrag till familjeförsörjare. Den andra principen, som tillämpas för arbetslösa och även för partiellt arbetsföra, bygger icke på öppna marknadens löner. I dessa fall tillämpas en behovsprövning. Förmånerna för friställda har utformats utan särskild hänsyn till familjens sociala förhållanden, vilket däremot beaktats i bidragssystemen för arbetslösa och partiellt arbetsföra. Å andra sidan är bidragsbeloppen mer generösa för ensamstående friställda än för ensamstående inom övriga kategorier.

I årets statsverksproposition (femte huvudtiteln s. 144) anför chefen för socialdepartementet bl. a., att utbildningsvillkoren för partiellt arbetsföra, arbetslösa och s. k. friställd arbetskraft utformats under olika förutsättningar och vid skilda tidpunkter samt företedde sinsemellan betydande skillnader. Yrkesutbildning av arbetslösa och friställd arbetskraft försigginge uteslutande vid av överstyrelsen för yrkesutbildning anordnade kurser. Även för partiellt arbetsföra, som för närvarande vore den ojämförligt största av ifrågavarande tre grupper kursdeltagare, utnyttjades sådana kurser i stor utsträckning. På de utbildningsplatser, som mottoge olika kategorier utbildningssökande, kunde det förekomma, att kursdeltagarna erhöles olika förmåner utan att skiljaktigheterna vore sakligt motiverade. Av lättförklarliga skäl kunde detta skapa en viss irritation. Även ur mera allmän synpunkt vore det av intresse att utbildningsbidrag i likartade fall utginge efter samma grunder. Det vore därför önskvärt, att ett i det väsentliga enhetligt system för utbildningsbidrag till ifrågavarande grupper infördes. Åtgärder i detta syfte utgjorde också ett naturligt led i det pågående arbetet för att stärka beredskapen mot arbetslöshet. De nuvarande bidragssystemen byggde på två olika principer. Beträffande partiellt arbetsföra och arbetslösa tillämpades helt behovsprincipen, vilket bl. a. innebure att stor hänsyn toges till bidragstagarens försörjningsplikt. I fråga om friställda hade förmånerna anknutits till den öppna marknadens avtalslöner inom ett bestämt yrkesområde, dock med begränsad möjlighet för familjeförsörjare att erhålla tillägg. Ett av arbetsmarknadsstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning framlagt förslag att i huvudsak s a m m a f ö r m å n e r skulle kunna utgå till samtliga ifrågavarande kategorier utbildningssökande anknöte till de för de båda förstnämnda grupperna tillämpade systemen. Förslaget innebure, att kontantunderstöden för arbetslösa skulle läggas till grund vid beräkningen av de maximala förmånerna. Härjämte skulle timpenning utgå. Såsom högsta gräns för bidragen hade satts arbetsinkomsten inom det blivande yrket. Jämfört med nuvarande maximala förmåner medförde

förslaget en jämkning i både höjande och sänkande riktning. Departementschefen funne för sin del förslaget i det hela väl avvägt och kunde med vissa jämkningar ansluta sig till detsamma. De av departementschefen förordade beloppen innebure, att utbildningsbidragets maximibelopp vid utbildning i hemort, som tillhörde ortsgrupp 5, bleve per månad 418 kronor för ensamstående och 538 kronor för makar utan barn. Vid utbildning utom hemorten, då både denna och utbildningsorten tillhörde ortsgrupp 5, bleve motsvarande maximibelopp 418 och 685 kronor.

Jämlikt 19 § kommunalskattelagen skall till skattepliktig inkomst enligt nämnda lag icke räknas stipendier till studerande vid undervisningsanstalt eller eljest avsedda för mottagarens utbildning. Enligt 2 § förordningen om statlig inkomstskatt skall nämnda bestämmelse äga tillämpning jämväl vid den statliga taxeringen. Ifrågavarande stadgande tillkom vid 1928 års skattelagstiftning efter förslag av 1921 års kommunalskattekommitté. Någon särskild motivering härför anfördes icke i kommitténs betänkande, där det endast uttalades, att »motsvarande bestämmelse saknas för närvarande men vad som sålunda föreslagits innebär icke någon ändring i vad som hittills i praktiken tillämpats».

I praxis har frågan om stipendiernas behandling i beskattningshänseende endast i ringa omfattning blivit belyst. Några rättsfall finnes dock. Sålunda har docentstipendier förklarats vara i sin helhet skattepliktiga i ett flertal rättsfall (RÅ 1930 ref. 78, 1931 not. 1312 m. fl.). Av professor vid Uppsala universitet från statskontoret uppburet, såsom forskningsbidrag betecknat belopp har ansetts utgöra skattepliktig inkomst (RÅ 1943 not. 332). Stipendium å 750 kronor för genomgående av polisskola har ansetts utgöra skattepliktig inkomst (RÅ 1934 not. 35). Löneförmån, som utgått under studieresor, har icke betraktats såsom stipendium utan beskattats (RÅ 1938 not. 272). Arvoden, som enligt kungl. brev den 30 juni 1943 utgått till landsfiskalselever och landsfiskalsaspiranter under utbildningstiden, har ansetts icke skattepliktiga (RÅ 1948 ref. 51). Däremot har såsom skattepliktig inkomst ansetts bidrag till uppehälle åt elev vid telegrafverkets undervisningsanstalt, provårsarvode samt förmåner, som under utbildningstiden utgår till sjuksköterskeelever vid Röda korsets sjukhem och Sophiahemmet (RÅ 1952 ref. 23). Likaså bidrag till uppehälle åt postexpeditörselev, lön åt polisman under kurs vid statens polisskola samt lön åt aspirant å härads skrivar- och kronokamrerartjänster (RÅ 1953 d. 4 sept.). Ett av en författare uppburet stipendium från Albert Bonniers stipendiefond har ansetts ej vara skattepliktigt med hänsyn till de omständigheter, under vilket stipendiet utgått (utan ansökan och utan utförande av något särskilt arbete) (RÅ 1936 ref. 55). Däremot har fast understöd av statsmedel åt skönlitterära författare ansetts utgöra skattepliktig inkomst (RÅ 1935 ref. 36); likaså statliga stipendier åt yngre svenska musikidkare m. m. (RÅ 1948 not. 1209) samt bidrag från

Björnska fonden till operaelev (RÅ 1947 not. 418). Även ett från den under riddarhusets förvaltning stående Carlesonska stipendiefonden uppburet belopp har ansetts skattepliktigt (RÅ 1940 not. 937).

1944 års allmänna skattekommitté har i sitt år 1950 avgivna betänkande nr IV (SOU 1950: 21) framlagt förslag angående bl. a. ändrade bestämmelser för beskattning av periodiskt understöd. Vidare har kommittén år 1951 avgivit betänkande nr V (SOU 1951: 13) angående studiekostnaders behandling i beskattningshänseende.

I förstnämnda betänkande har kommittén berört frågan om beskattningen av stipendier. Beträffande stipendier till studerande vid undervisningsanstalter eller eljest avsedda för mottagarens utbildning har kommittén föreslagit, att i 19 § kommunalskattelagen något utförligare skall angivas när skattefritt stipendium föreligger. De principer, som kommittén följt vid utformningen av sitt förslag, avviker endast i vissa hänseenden från de nu i praxis tillämpade. Kommittén föreslår sålunda, att ifrågakvarande stipendier skall vara skattefria därest bidraget icke kan anses hava föranletts av ett anställningsförhållande mellan bidragsgivaren och mottagaren eller grundar ett sådant anställningsförhållande eller utgör ersättning för mistade löneförhöjningar.

Kommitténs förslag har överlämnats till 1950 års skattelagssakkunniga för att överses ur de synpunkter de sakkunniga har att beakta.

Av innehållet i *den förevarande motionen* må här anföras följande. Frågan om de partiellt arbetsföra och deras inpassning i produktionen hade de senare åren tilldragit sig ett allt större intresse. För samhället som sådant utgjorde de partiellt arbetsföra ett värdefullt kapital, som riskerade att förlämnas outnyttjat, i händelse man försummade vissa initialinvesteringar i fråga om omskolning och arbetsberedning, och som därtill, om dessa insatser försumrades, betydde socialutgifter av långt större omfattning. En partiellt arbetsför kunde utföra ett lika kvalificerat arbete som en helt arbetsför, under förutsättning att han finge lämplig utbildning och komme på rätt plats. Statens hittillsvarande utgifter för omvårdnaden om de partiellt arbetsföra måste betraktas såsom en i hög grad vinstgivande placering. Med tillfredsställelse kunde konstateras att såväl landstingen som samtliga städer utom landsting gjort betydande insatser till lösandet av de partiellt arbetsföras problem. Även enskilda företag, industrier och sammanslutningar hade visat ett ur samhällssynpunkt tacknämligt intresse för frågans lösning. Statens egna insatser borde med tanke på det ovan antydda stora värdet av denna kategoris återanpassning till arbetslivet intensifieras. Utöver de i årets statsverksproposition föreslagna höjningarna av anslagen till olika former av kommunal och enskild arbetsverksamhet samt till arbetsmarknadsstyrelsens arbetsvårdsverksamhet syntes det motionärerna vara önsk-

värt att de partiellt arbetsföra, som underginge utbildning, under utbildningstiden befriades från skatt å det belopp som utginge såsom utbildningsbidrag. De från 1 juli 1953 utgående utbildningsbidragen för partiellt arbetsföra utgjorde per månad lägst 335, högst 385 kronor jämte i förekommande fall bidrag till bostad och uppehälle för den utbildades familj. Även om detta belopp höjdes i enlighet med departementschefens förslag, kvarstode att den partiellt arbetsföre under utbildningstiden vore skattepliktig för utbildningsbidraget. Med tanke på vederbörandes ringa ekonomiska bärkraft och ovan anförda synpunkter på de statsfinansiella vinster-
na på lång sikt av deras omskolning och inpassning i arbetslivet syntes det lämpligt att bidraget gjordes icke skattepliktigt.

Utskottet. I den nu förevarande motionen har yrkats skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan om prövning, huruvida skattefrihet kunde medgivas för utbildningsbidrag åt partiellt arbetsföra.

Såsom av den tidigare lämnade redogörelsen framgår föreslås i årets statsverksproposition att ifrågavarande bidrag skall utgå efter ändrade grunder. Sålunda föreslås bidragen skola utgå efter samma grunder som för arbetslösa och för friställd arbetskraft. Såsom högsta gräns för bidragen har satts arbetsinkomsten i det blivande yrket. Huruvida vid uppgörandet av detta förslag hänsyn tagits till beskattningsfrågan framgår emellertid icke.

Enligt 19 § kommunalskattelagen skall stipendier till studerande vid undervisningsanstalt eller eljest avsedda för mottagarens utbildning icke räknas till skattepliktig inkomst. I praxis har emellertid frågan om vad som enligt nämnda paragraf skall anses icke skattepliktigt visat sig förhållandevis svårbedömd.

Huruvida skatteplikt föreligger för utbildningsbidrag till partiellt arbetsföra är en tolkningsfråga, som såvitt utskottet kunnat finna icke varit föremål för prövning i högsta instans, och det ankommer icke på utskottet att göra något uttalande angående tolkningen av gällande bestämmelser på förevarande område. Först sedan ett klarläggande av den skatterättsliga behandlingen enligt gällande rätt av nu ifrågavarande bidrag skett, uppkommer frågan, huruvida den i lagstiftningen angivna regleringen på området kan anses tillfredsställande. I sakens nuvarande läge vill utskottet icke göra något uttalande. Utskottet vill dock framhålla, att det i motionen ställda spørsmålet knappast kan ses såsom ett isolerat problem utan måste ses i samband med frågan om beskattningen av övriga utbildningsbidrag och måhända även i det än större sammanhang, som frågan om skatteplikt för sociala förmåner över huvud utgör.

Utskottet vill erinra om att de i det tidigare omnämnda betänkandena av 1944 års allmänna skattekommitté rörande bl. a. skatteplikt för stipendier överlämnats till 1950 års skattelagssakkunniga för översyn. Det torde kun-

na förväntas att vid denna översyn jämväl frågan om skatteplikt för förevarande utbildningsbidrag och därmed likartade förmåner kommer att bli ytterligare belyst.

Efter vad utskottet under hand erfarit är vidare förevarande spörsmål föremål för uppmärksamhet av arbetsmarknadsstyrelsen, som har för avsikt att utreda detsamma samt att, därest utredningen därtill föranleder, hos Kungl. Maj:t göra framställning i ämnet.

Då såsom av det sagda framgår den förevarande frågan redan är uppmärksammasad och sålunda kan förväntas bli prövad av Kungl. Maj:t, anser sig utskottet i detta läge icke böra tillstyrka skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet. Utskottet avstyrker förty den förevarande motionen.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att motionen II: 424 av herrar Rimmerfors och Strandh om skattefrihet för partiellt arbetslösa för belopp, varmed utbildningsbidrag utgår, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 25 februari 1954.

På bevillningsutskottets vägnar:

ADOLV OLSSON.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Sjödahl, Heüman, Spetz, Franzon, Gustaf Elofsson, Falk, Velande, Söderquist, Niklasson och Einar Eriksson; samt

från andra kammaren: herrar Olsson i Gävle, Orgård, Sundström, Jonsson i Skedsbygd, Brandt, Strandh, Christenson i Malmö, Henriksson, Anderson i Sundsvall och Nilsson i Svalöv.